

КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ

CORRUPTION IN UKRAINE

Кардаш О.Я.,
студент

*Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Однією зі стрижневих соціальних і політичних проблем кінця XX – початку XXI ст. стала корупція. Корупція являє собою використання особою законодавства чи публічної влади на шкоду своїм ближнім. Корумповані відносини нині дедалі інтенсивніше витісняють правові, етичні відносини між людьми. Корупція є загрозою для національної безпеки України. Масштабність корупційних проявів у владних і управлінських структурах негативно позначається на міжнародному іміджі України. На міжнародному рівні Україна має репутацію однієї з найбільш корумпованих країн. Негативні тенденції у поширенні цього явища, що простежуються впродовж останніх років, зумовлюють подальше погіршення ситуації. Водночас корупції краще запобігати, а також вести з нею боротьбу в умовах народовладдя, плюралізму, терпимості, пріоритету прав та свобод людини і громадянина.

Ключові слова: корупція, суспільна небезпека корупції, правопорушення, боротьба, політика, економіка.

Одной из стержневых социальных и политических проблем конца XX – начала XXI в. стала коррупция. Коррупция представляет собой использование лицом законодательства или публичной власти в ущерб своим ближним. Коррупцированные отношения сегодня все интенсивнее вытесняют правовые, этические отношения между людьми. Коррупция является угрозой национальной безопасности Украины. Масштабность коррупционных проявлений во властных и управленческих структурах негативно сказывается на международном имидже Украины. На международном уровне Украина имеет репутацию одной из самых корумпированных стран. Негативные тенденции в распространении этого явления прослеживаются на протяжении последних лет, обуславливая дальнейшее ухудшение ситуации. В то же время коррупцию лучше предотвращать, а также вести с ней борьбу в условиях народовластия, плюрализма, терпимости, приоритета прав и свобод человека и гражданина.

Ключевые слова: коррупция, общественная опасность коррупции, правонарушения, борьба, политика, экономика.

Corruption has become one of the pivotal social and political problems of the end of XX century – of the XXI century. Corruption is the use of a person of law or public authority at the expense of his neighbor. Corrupt relations are increasingly eroding the legal, ethical relations between people. Corruption is a threat to Ukraine's national security. The magnitude of corruption manifestations in power and governance structures negatively affects the international image of Ukraine. At the international level, Ukraine has a reputation as one of the most corrupt countries. Negative trends in the spread of this phenomenon, which have been traced in recent years, cause further deterioration of the situation. At the same time, it is better to prevent corruption, and to fight with it in the conditions of democracy, pluralism, tolerance, the priority of human and civil rights and freedoms.

Key words: corruption, public danger of corruption, offenses, struggle, politics, economy.

Постановка проблеми. Корупція є однією з найактуальніших проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн – нагальна і вкрай необхідна справа. Тому питання протидії корупції є предметом підвищеної уваги міжнародних організацій, які об'єднують зусилля для боротьби з нею.

На сучасному етапі формування і становлення України як незалежної, демократичної і правової держави корупція являє собою особливо небезпечне явище. Вона підриває авторитет демократичних інститутів держави, гальмує хід економічних реформ і при цьому ущемляє права і свободи громадян.

Актуальність теми зумовлена багатьма чинниками, серед яких – курс на євроінтеграцію, що нині є неодмінною умовою розвитку держави. Вибір теми дослідження зумовлений необхідністю вивчення комплексного феномена корупції як соціально-політичного явища і потребою визначення механізмів протидії йому.

Стан опрацювання. Проблемам корупції присвячено чимало робіт, в яких детально досліджувалися сутність, поняття корупції, окремі склади злочинів та заходи протидії. Зважаючи на актуальність питання поширення корупційної злочинності в Україні, воно було об'єктом дослідження багатьох учених, із-поміж яких варто виокремити: С.М. Альфорова, А.М. Бойка, В.М. Гаращука, О.М. Литвинова, М.І. Мельника, В.Я. Настюка, М.І. Хавронюка, О.Ю. Шостко, О.К. Засторожну, Л.А. Калініна, А.Н. Крамника, О.В. Кузьменка, О.Є. Луцьова, В.М. Манахіна та ін. Водночас зазначена проблематика не вичерпала себе з огляду на потребу дослідження сучасного стану корупційної злочинності та надання додаткових пропозицій щодо її запобігання із застосуванням інноваційних підходів і нестандартних стратегій.

Мета статті полягає у вивченні реального стану корупції в Україні та виробленні системи боротьби з цим правопорушенням.

Виклад основного матеріалу. Однією зі стрижневих соціальних і політичних проблем кінця XX – початку XXI ст. стала корупція. Саме слово «корупція» означає зловживання, яке полягає у використанні законодавства чи публічної влади в приватних інтересах одних на шкоду приватним інтересам інших. Корупція – це завжди використання особою законодавства чи публічної влади на шкоду своїм ближнім. Вона є не лише порушенням правопорядку, а й аморальним вчинком. Безперечним є те, що корупція становить проблему, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальним питанням. Це повною мірою стосується України, високий рівень корумпованості якої визнано її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, відповідними міжнародними інституціями.

Корупція в Україні нині має ознаки корупції кризового типу, яка породжується кризою сучасного українського суспільства; вона здатна поглиблювати цю кризу, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. Корумповані відносини дедалі інтенсивніше витісняють правові, етичні відносини між людьми, з аномалії поступово перетворюються на правило поведінки, що є недопустимим у правовій державі.

Корупція стала доволі звичним явищем у всіх сферах суспільного життя. Основними чинниками існування такого рівня корупції є суспільний менталітет, що сприяє пошуку корупційних шляхів для вирішення особистих проблем, та механізми функціонування державних інсти-

туцій, які сприяють існуванню таких шляхів і створюють певний пріоритет порівняно з легальними процедурами отримання певних благ, задоволення суспільних інтересів.

Корупція є загрозою для національної безпеки України. Масштабність корупційних проявів у владних і управлінських структурах негативно позначається на міжнародному іміджі України, підриває економічні основи держави, блокує надходження іноземних інвестицій, нівелює довіру населення до державних інститутів, зменшує консолідацію українського суспільства.

На міжнародному рівні Україна має репутацію однієї з найбільш корумпованих країн. За результатами досліджень світової корупції, яку проводить міжнародна організація Transparency International, у 2017 р. Україна зайняла 130-те місце зі 180 позицій у світовому рейтингу сприйняття корупції, опинившись поруч із Непалом та Іраном. Нині індекс СРІ країни становить 30 балів зі 100 можливих. Таке підвищення рейтингу у 2017 р. вдалося здобути завдяки першим результатам діяльності САП та НАБУ, діяльності Реєстру електронних декларацій та завдяки використанню системи державних закупівель ProZorro [1].

Загальні збитки, спричинені корупцією, у 2017 р. становили 6,39 млрд грн., у 2016 р. – 4,86 млрд грн. Це свідчить про негативну складову частину – більше хабарів вимагають та більше намагаються дати.

Негативні тенденції у поширенні цього явища, що простежуються впродовж останніх років, зумовлюють подальше погіршення ситуації, а у разі невжиття невідкладних адекватних заходів можуть призвести до повної компрометації державних структур влади й руйнації основ суспільної моралі.

Таке негативне явище, як корупція, вражає дуже широке коло суспільних відносин, які існують у державі. Передусім, це комплекс економічних відносин. Так, корупція призводить до розширення сфери тіньової економіки. Це, насамперед, спричиняє зменшення надходжень до бюджету держави у вигляді податків, зборів (обов'язкових платежів). Як наслідок, держава втрачає важелі управління економікою, загострюються соціальні проблеми через неможливість виконання зобов'язань щодо фінансування соціальної сфери.

Надзвичайно негативний вплив має корупція на процесі приватизації. Нерідко трапляється, що, втягуючи у корупційну діяльність державних службовців, деякі ділки скуповують величезні підприємства, нерухомість за мізерні суми. Тому саме у сфері приватизації необхідні гласність, прозорість, контроль. Через неправомірну приватизацію різко збільшується майнова нерівність, що призводить до зuboжіння значної частини населення.

Проникнення корупції в органи виконавчої влади призводить до надання незаконних переваг та підтримки монопольного становища на ринку суб'єктів підприємницької діяльності.

У сфері політичного життя держави поширення корупції може призвести до зміщення цілей політики від загальнонаціонального розвитку до забезпечення володарювання олігархічних угруповань. При цьому, з урахуванням інших умов, здійснюється плавний перехід від напівлегітимного лобізму до відвертої корупції [2, с. 125].

Це негативне явище не могло не вразити й судові органи влади. Варто зазначити, що вказана тенденція є однією із найгостріших загроз розбудови демократичного суспільства в Україні. Мають місце порушення окремих представниками органів судової влади норм і процедур, вчинення злочинів у сферах службової діяльності та правосуддя, а також лобювання інтересів окремих фінансових груп та злочинних організацій. Також непоодинокі вимагання хабарів за винесення того чи іншого рішення по суті справи, постановлень завідомо неправосудних ухвал і вироків, участі у незаконному розподілі корпоративних прав («рейдерство»).

Серед чинників, що негативно впливають на ситуацію у цій сфері, можна виділити низький рівень правової освіти та фахової підготовки кандидатів на посади суддів, наявність механізмів та опосередкованих шляхів впливу на суддів під час прийняття ними судових рішень. Ці прояви вкрай негативно позначаються на ефективності функціонування судової системи, викликають поглиблення кризи довіри громадян до судових інстанцій та загалом знижують ефективність боротьби з корупцією.

З правової точки зору, у разі поширення корупції в державі дискредитується право як основний інструмент регулювання життя держави і суспільства. У суспільній свідомості формується думка про беззахисність громадян і перед злочинністю, і перед владою. Існування корупції в правоохоронних органах призводить до зміцнення організованої злочинності, яка, об'єднуючись із корумпованими групами чиновників і підприємців, посилюється, оскільки має доступ до політичної влади і можливості для відмивання грошей. Внаслідок цього громадяни зневіряються у цінностях демократії, руйнуються демократичні інститути, ставиться під загрозу існування громадянського суспільства [3, с. 128].

Серед причин корупції можна назвати:

- невдале проведення економічних реформ;
- закритість, келійність, непрозорість у прийнятті рішень державними органами;
- вкоріненість негативних чиновницьких традицій;
- низький рівень управлінської культури в органах державної влади;
- падіння життєвого рівня населення.

Водночас корупції краще запобігати, а також вести з нею боротьбу в умовах народовладдя, плюралізму, терпимості, пріоритету прав та свобод людини і громадянина, свободи слова та особистої безпеки – середовища, яке гарантує тільки демократія [4].

Основними напрямками протидії корупції виступають:

- подальше вдосконалення законодавчої бази;
- запобігання корупції;
- виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень;
- забезпечення покарання осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень;
- поновлення порушених корупційними діями законних прав та інтересів осіб;
- усунення наслідків корупційних діянь.

Одним із найважливіших заходів запобігання корупції є суворе дотримання встановлених правил добору кадрів на посади державних службовців в органах виконавчої влади України. Необхідно ретельно перевіряти ділові та моральні якості кожного кандидата, який претендує на таку посаду, щоб виключити саму можливість призначення на посади, пов'язані з виконанням функцій держави, людей нечесних, корисливих, безвідповідальних, забезпечити постійний контроль за виконанням державним службовцем покладених на нього обов'язків із точки зору добросовісності, відданості справі та компетенції, зміцнити дисципліну праці [5].

Головною складовою частиною протидії поширенню корупції є зміцнення інституту державної служби. Особливою незахищеністю перед корупцією вирізняються нові структури влади, в яких внутрішні механізми блокування корупційних проявів слабкі або зовсім відсутні. Робота посадових осіб має бути відкрита через систему обов'язкових звітів, інформування та спілкування, зокрема через засоби масової інформації. Необхідно визначити перелік посад, які потенційно найбільше можуть зазнати корозії хабарництва, протекціонізму, незаконного лобізму та інших проявів корупції. Варто максимального розвантажити ці посади від таких розпорядчих функцій, які можна здійснити через інші механізми і структури.

Висновки. Рівень корупції в Україні залишається на надвисокому рівні.

Цілеспрямована боротьба з корупцією потребує тривалих соціально-економічних, політичних і правових перетворень.

Нині ми бачимо принципово нове ставлення суспільства до проблеми корупції та активізацію роботи правоохоронних органів із виявлення корупційних діянь.

Безумовно, всі заходи, здійснювані державою в межах антикорупційної реформи, є великим кроком уперед.

Задля зменшення рівня корупції до мінімального доцільно вивчати міжнародний досвід боротьби з цим негативним явищем, насамперед, у країнах, які на практиці довели ефективність запропонованих ними механізмів.

Як показує світова практика, для вирішення проблеми корупції в Україні конче потрібно забезпечити:

- прозорість діяльності органів державної влади;
- створення сприятливих умов для розвитку економічного добробуту;
- залучення громадськості до проведення моніторингу та контролю діяльності державних органів під час прийняття політично важливих рішень;
- застосування міжнародних стандартів у роботі всіх державних органів.

Державі необхідні реформи, які мають максимально знизити рівень корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Індекс корупції CPI-2017. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/>.
2. Багрий-Шахматов Л.В. Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними: [учеб. пособие]. Одесса: Латстар. 2001. 529 с.
3. Зелінський А.Ф. Корислива злочинна діяльність / А.Ф. Зелінський, М.Й. Коржанський. К.: Генеза, 1998. 144 с.
4. Мельник М.І. Криминологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право». К., 2002. 31 с.
5. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії. К.: Атіка, 2001. 410 с.

УДК 343.2

ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

RESTRICTIVE MEASURES UNDER CRIMINAL CODE OF UKRAINE: PERSPECTIVES OF APPLICATION

Крикливець Д.Є.,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права і криминології юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті розглянуто внесені до Кримінального кодексу України зміни щодо запровадження обмежувальних заходів, спрямованих на протидію домашньому насильству. У межах дослідження проаналізовано окремі види цих заходів із погляду їхньої узгодженості з нормами чинного законодавства України та перспективи їхньої реалізації. За результатами проведеного аналізу наголошено на можливих проблемах під час реалізації обмежувальних заходів та зроблено висновок про їхню надмірну суворість.

Ключові слова: домашнє насильство, обмежувальні заходи, заборона, потерпілий, обмеження, програма для кривдників.

В статье рассмотрены внесенные в Уголовный кодекс Украины изменения о введении ограничительных мер, направленных на противодействие домашнему насилию. В рамках исследования проанализированы отдельные виды этих мер с точки зрения их согласованности с нормами действующего законодательства Украины и перспективы реализации. По результатам проведенного анализа отмечены возможные проблемы при реализации ограничительных мер и сделан вывод об их чрезмерной строгости.

Ключевые слова: домашнее насилие, ограничительные меры, запрет, потерпевший, ограничения, программа для обидчиков.

The article deals with amendments made to the Criminal Code of Ukraine regarding the introduction of restrictive measures aimed at combating domestic violence. During the study some types of these measures are analyzed in terms of their consistency with the norms of the current legislation of Ukraine and the prospects for implementation. According to the results of the analysis it is emphasized on possible problems during restrictive measures implementing, as well as a conclusion about their excessive severity is reached.

Key words: domestic violence, restrictive measures, prohibition, victim, restriction, program for abusers.

Постановка проблеми. Верховною Радою України 6 грудня 2017 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», який набирає чинності з 11 січня 2019 р. [1]. Згідно з приписами зазначеного Закону Особливу частину Кримінального кодексу України (далі – КК України) [2] буде доповнено ст. 126¹ «Домашнє насильство», відповідно до якої *домашнім насильством* вважатиметься умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (пе-

ребував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. Окрім цього, Загальну частину КК України буде доповнено новим розділом XIII «Обмежувальні заходи», в якому буде передбачено види обмежувальних заходів, що можуть бути застосовані до осіб, які вчинили домашнє насильство, а також порядок їхнього застосування.

Стан опрацювання. Дослідженню заходів кримінально-правового характеру присвятили свої праці такі науковці: С.О. Беклеміщев, А.Я. Берш, В.М. Бурдін, Л.А. Гарбовський, І.М. Горбачова, О.В. Єрмак, І.В. Жук, М.М. Книга, В.В. Лень, О.С. Пироженко, С.Л. Шаренко, О.В. Юношев,